

BILAGA 1

Framtida sammanhållningspolitik och landsbygdsprogram

Politiska organ, regioner har i dag det regionala utvecklingsansvaret i samtliga län. Det skapar nya roller och förutsättningar för hela den regionala tillväxtpolitiken och dess genomförande. Politiken har successivt förändrats och breddats sedan den senaste propositionen från 2001.

Sammanhållningspolitiken och strukturfondsprogrammen är idag allt mer integrerade i det regionala tillväxtarbetet. Det innebär att arbetet med fonderna också måste anpassas till den utveckling som skett. Regionalfonden, Socialfonden och de delar i Landsbygdsprogrammet som rör generell landsbygdsutveckling måste tydligare samordnas och integreras med det regionala tillväxtarbetet för att stödja en sammanhållen utveckling i regionerna. Den regionala utvecklingsstrategin, som antas politiskt i varje region, bör vara utgångspunkten för genomförandet av fonderna. En viktig förenklingsåtgärd är att tydliggöra roller och ansvar gällande förvaltning. Regeringen bör besluta om att samla alla fonder med bäring på den regionala utvecklingspolitiken på en och samma förvaltande myndighet.

Regelverket för strukturfonderna för perioden 2021-2027 förhandlas för närvarande mellan medlemsstaterna i EU. För att vi ska få program som kan svara mot olika förutsättningar och behov runt om i landet, är det viktigt att regionerna involveras fullt ut i processen för utformningen av den kommande programperioden. Principen om partnerskap och flernivåstyre är central inom sammanhållningspolitiken och också något som finns reglerat i förordningarna.

Strategisk plan för strukturfondernas genomförande i Sverige

Även om Sverige enligt förordningarna inte blir ålagda att utforma en partnerskapsöverenskommelse för sammanhållningspolitikens genomförande i Sverige, är det betydelsefullt med en strategisk plan för arbetet med fonderna. I den strategiska planen kan målsättningar och prioriteringar för fondernas genomförande beskrivas och ansvar och roller tydliggöras. Utifrån ett helhetsperspektiv på utvecklingsfrågorna är det viktigt att även Landsbygdsprogrammet inkluderas i den strategiska planen, för att undvika separata spår för politikområden som enligt vår mening bör integreras. Planen får en viktig funktion för att beskriva hur sammanhållningspolitiken ska samordnas med den regionala tillväxtpolitiken och med andra nationella initiativ, så som landsbygdspolitiken och arbetsmarknadspolitik.

Programskrivning

Regionala program för ett tydligt politiskt ägarskap

Regionalfonden är ett viktigt verktyg för genomförandet av det regionala utvecklingsarbetet. Förutsättningarna för arbetet ser olika ut i olika regioner och det måste därför finnas en flexibilitet att anpassa programmen utifrån skilda behov. Den tematiska koncentrationen (öronmärkningen) i fonderna bör därmed också kunna skilja sig åt mellan de åtta regionala programmen.

För att få regionala program som kan användas på ett effektivt sätt runt om i landet, måste ägarskapet för programmets utformning och genomförande ligga hos regionerna. Regionalt utvecklingsansvariga kan bäst svara för analysen bakom och motiven till valda prioriteringar och beskrivna behov. Rådigheten över de insatser som ska finansieras bör ligga på de politiskt valda församlingarna på regional nivå.

Socialfonden

Kompetensbrist är en av de största utmaningarna på arbetsmarknaden och ett reellt hot mot framtida tillväxt och välfärd. För att få Socialfondsprogram som svarar mot utmaningar på arbetsmarknaden runt om i landet, behöver regionerna involveras i programskrivningen i större utsträckning än vad som var fallet då det nuvarande Socialfondsprogrammet skrevs. Trots att majoriteten av Socialfondens insatser involverar kommuner och regioner, hade de väldigt lite inflytande över utformningen av nuvarande program. De regionalt utvecklingsansvariga aktörerna fick utarbeta sina regionala handlingsplaner utifrån en redan färdig nationell plan. Insatserna kunde därmed inte anpassas till regionala förutsättningar fullt ut och programmet nådde inte sin fulla potential.

Förutsättningarna och ansvarsfördelningen mellan nationell och regional nivå har förändrats sedan det nuvarande programmet skrevs. Från och med 2019 har samtliga landsting ombildats till region och övertagit det regionala utvecklingsansvaret, ett ansvar som också inkluderar ett uppdrag att organisera och fastställa målsättningar för regionalt kompetensförsörjningsarbete.

Kompetensförsörjning är också en av fyra utpekade prioriteringar i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020. Uppdraget för regionerna innebär att, utifrån de prioriteringar som görs i den regionala utvecklingsstrategin, organisera och fastställa målsättningar för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Detta ska ske i bred samverkan bl.a. med kommuner, arbetsliv, utbildningsaktörer och statliga myndigheter. I uppdraget ingår också att tillhandahålla analyser och göra prognoser av privat och offentlig sektors behov av kompetens.

För att stärka genomförandet av arbetsmarknadspolitiska insatser och för att uppnå synergier med regionernas tillväxt- och kompetensförsörjningsarbete, bör Socialfonden liksom Regionala utvecklingsfonden främst ska genomföras via regionala program. Detta skulle ge förutsättningar för ökad samverkan på lokal och regional nivå, möjliggöra insatser utefter lokala och regionala förutsättningar, och leda till bättre matchning mellan utbud av utbildningar och behov av kompetens på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknaden ser väldigt olika ut beroende på vart i landet man befinner sig. Regionala analyser och regional anpassning är därför av stor vikt för att insatser inom Socialfonden ska få genomslag. Socio-ekonomiska analyser på regional nivå blir därför ett viktigt underlag för utformningen av inriktningen på de kommande programmen. Inför den nuvarande programperioden fick de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna i uppdrag att utarbeta sådana analyser när det nationella programmet redan hade börjat utformats. Det är därför tveksamt i vilket utsträckning de regionala analyserna hade en inverkan på innehållet i programmet. Att regionerna snarast får i uppdrag att utforma socio-ekonomiska analyser på regional nivå som underlag för kommande programskrivning är därför angeläget.

Ett uppdrag till regionerna från Arbetsmarknadsdepartementet att utforma regionala analyser och regionala program inom Socialfonden bör samordnas med Näringsdepartementet och de uppdrag regionerna har inom Regionala utvecklingsfonden. Utifrån arbetet med smart specialisering kan regionerna bidra med att identifiera tillväxtbranscher där kompetensutveckling av anställda kan svara mot efterfrågan på ny kompetens. På så vis skulle Socialfonden också bidra till en ökad konkurrenskraft hos företagen och i förlängningen att nya arbetstillfällen skapas. Vi åstadkommer då ett mer effektivt genomförande av de båda fonderna i Sverige och vi möjliggör synergier med andra insatser inom det regionala tillväxtarbetet.

De regionala programmen kan med fördel kompletteras med ett nationellt program. Insatser riktade mot nationella system, eller med syfte att påverka och vidareutveckla detsamma, kan t.ex. hanteras

genom nationella utlysningar, då ett tydligt mervärde skapas. Genom ett utökat samarbete mellan nationell, regional och lokal nivå kan Socialfonden spela en betydande roll i att stödja samordningen mellan arbetsmarknads-, utbildnings- och tillväxtpolitiken, samtidigt som kompetensförsörjningen av näringsliv och offentlig sektor förbättras.

Landsbygdsprogrammet

Från 1 januari 2019 har vi en enhetlig regional nivå i hela landet, med ett lagstadgat ansvar för den territoriella utvecklingen inom länet. Helhetsansvaret för den territoriella utvecklingen inbegriper även territoriets landsbygder, vilket också adresseras i regionernas utvecklingsstrategier. Samtidigt som regionerna ansvarar för den regionala utvecklingen i länet återfinns dock merparten verktygen och resurserna för landsbygdsutveckling på regional nivå hos länsstyrelsen. Detta försvårar arbetet med en sammanhållen utveckling i regionerna.

En uppdelning i landsbygdspolitik respektive utvecklingspolitik riskerar att bidra till en ökad polarisering mellan stad och land. Det är därför angeläget att regeringen stödjer en samlad och effektiv förvaltning av medel kopplade till landsbygdsutveckling som går i linje med det regionala utvecklingsuppdraget. En stor del av landsbygdspolitiken utgörs idag av EU:s landsbygdsprogram. I arbetet med kommande programperiod bör man i möjligaste mån låta de delar av landsbygdsprogrammet som avser generell landsbygdsutveckling knytas till det regionala utvecklingsarbetet och de regionala utvecklingsstrategierna, samt skapa koherens med sammanhållningspolitiken och dess förvaltande organ.

Regionernas roll behöver stärkas

Ett sätt att skapa förutsättningar för ett mer effektivt genomförande av landsbygdsprogrammet är att tydligt kopplagenomförandet till den regionala utvecklingspolitiken genom den kommande nationella strategin för hållbar regional tillväxt, för att på så vis på strategisk nivå knyta samman programmets insatser med övriga utvecklingsinsatser som görs genom struktur- och investeringsfonder samt nationella och regionala satsningar. Regionerna och den regionala utvecklingsstrategin bör pekas ut i den nationella strategiska planen för jordbrukspolitiken som regeringskansliet nu håller på att ta fram. De sakområden som bedöms innefattas i det regionala utvecklingsansvaret ska hanteras av regionerna; de områden som ligger nära jordbrukspolitiken och de miljö- och miljöskyddsuppdrag länsstyrelserna har ska fortsätta hanteras av länsstyrelserna. Det skulle stödja en sammanhållen och effektiv förvaltning av medel kopplat till landsbygdsutveckling som går i linje med det regionala utvecklingsuppdraget.

BILAGA 2

Framtida regionalt kompetensförsörjningsarbete

Sedan 2010 har regionerna genom sitt mål-och villkorsbeslut haft i uppdrag att bedriva ett regionalt kompetensförsörjningsarbete i syfte att skapa en bättre överensstämmelse mellan behov och utbud av utbildning. Arbetet utgick helt från länens regionala förutsättningar fram tills 2018, då ett gemensamt grundläggande uppdrag skrevs in i mål-och villkorsbeslutet. Tillväxtverket har sedan starten varit ansvarig myndighet och har under två omgångar även varit förvaltande myndighet för olika satsningar på uppdraget som regeringen beslutat om. Uppdraget fyller en tydlig roll på regional nivå, men behöver vidareutvecklas och ges långsiktiga förutsättningar för att nå sin fulla potential.

Utmaningar kopplade till det regionala kompetensförsörjningsarbetet

Avsaknad av korrelerande uppdrag

Avsaknaden av korrelerande uppdrag har hämmat utvecklingen av det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Regionerna förväntas samverka med ett antal statliga myndigheter inom ramen för uppdraget, men under många år saknades korrelerande uppdrag till dessa myndigheter. Framsteg har skett då den nya förordningen för regionalt tillväxtarbete pekar ut myndigheter som ska samverka med regionerna kopplat till det regionala utvecklingsarbetet. Dock saknas fortfarande tydliga korrelerande uppdrag för bland annat lärosäten och arbetsförmedlingen. Då staten ger uppdrag till regionerna, de statliga myndigheterna och lärosätena är slutsatsen att utmaningen främst är kopplad till den interdepartementala samordningen på regeringskansliet. Kompetensförsörjning har en direkt koppling till utbildningsdepartementet, arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet. Utvecklingen av det regionala kompetensförsörjningsarbetet är avhängigt av hur dessa tre departement samordnar arbetet.

Det tidsbegränsade mandatet

Regionernas uppdrag inom kompetensförsörjningsområdet utgår från det mål-och villkorsbeslut som regionerna får inför varje verksamhetsår. Det betyder också uppdragets innehåll är ettårigt, även om finansieringen bitvis sträckt sig över ett antal år, genom de satsningar som gjorts via Tillväxtverket. Kortsiktigheten hämmar arbetet. Varken regionen eller samverkande aktörer i länet kan till fullo planera arbetet på längre sikt då man inte vet hur länge uppdraget kommer att finnas eller hur de kommer att se ut. Den periodvisa finansieringen via Tillväxtverket skapar dessutom en projektlogik på ett område som behöver långsiktiga stabila strukturer för att fungera.

Avsaknad av verktyg för att fullgöra uppdraget

Regionernas arbete utgår primärt från att ta fram analyser och prognoser samt att samverka med relevanta aktörer med bäring på uppdraget. Kunskapsunderlaget diskuteras ofta med utbildningsanordnare, men i praktiken har regionerna inget mandat alls att påverka utbildningarnas dimensionering eller innehåll, utifrån det som kunskapsunderlagen framhåller. Det är helt upp till andra aktörer att besluta huruvida regionernas arbete ger ett

faktiskt resultat. Det gör också att regionerna i praktiken saknar de verktyg som behövs för att uppfylla uppdragets grundläggande syfte - att skapa en bättre kompetensförsörjning i länet.

Varför uppdraget passar regionerna

Trots en del utmaningar så finns det stora mervärden med att ge de regionalt utvecklingsansvariga det regionala kompetensförsörjningsuppdraget.

Neutral part

Regionerna saknar ansvar inom utbildningssektorn, bortsett från ett visst ansvar för folkhögskolor och naturbrukslyceer. Samtidigt som detta i viss mån hämmar uppdraget så ger det regionen en unik position i systemet som neutral aktör. En kommun med ansvar för vuxenutbildning eller lyceeskolan har ett egenintresse i att se till att elever och studenter väljer deras utbildningar, vilket kan påverka hur man väger in faktorer som arbetsmarknadens kompetensbehov eller grannkommunens utbildningsutbud. Detsamma gäller även lärosäten, som har ett egenintresse i att locka studenter. Regionerna kan se objektivt på dessa faktorer då man saknar ett egenintresse.

Helhetsperspektiv på kompetensförsörjningen

Ett annat mervärde är möjligheten att se helheten. Myndigheter såväl som regioner och andra organisationer tar alla fram olika former av prognoser och analyser över arbetsmarknadens behov, men ingen myndighet har idag uppdrag eller ansvar för att se helheten inom utbildningssystemet. Ett kompetensbehov inom till exempelvis industrin kan mötas med olika utbildningsinsatser, men de olika utbildningsnivåerna samverkar inte och företagen vet inte alltid vilken utbildningsinstans som bäst möter det behov dom har. För att bäst möta arbetsmarknadens kompetensbehov krävs en förståelse för att de olika utbildningsnivåernas utbud av utbildningar hänger ihop. Utbudet av kompetens som kommer ur yrkeshögskolan kommer att påverka andra arbetsmarknaden för de som går inom yrkesvux eller som läser på lärosäten. Trots detta faktum så pratar inte de olika utbildningsformerna med varandra utan agerar i olika stuprör. Det är bara regionerna som sitter med uppdrag att se till helheten, vilket ger dem en unik position i kompetensförsörjningssystemet.

Regional överblick

Ur ett kompetensförsörjningsperspektiv är den funktionella arbetsmarknadsregionen viktigt att förhålla sig till. Över tid har arbetsmarknadsregionerna blivit större och färre. Från att förr omfatta en kommun eller två kan arbetsmarknadsregionerna idag spänna sig över ett flertal kommuner och även regioner. Större arbetsmarknadsregioner skapar därmed en större komplexitet. Att möta arbetsmarknadens kompetensbehov kräver samordning över kommungränser och mellan lärosäten. Regionerna har med sin plats i flernivåsystemet möjlighet att förhålla sig till en större geografi och kan på så vis överblicka var kompetensbehov finns samt vilken utbildningsform eller aktör som är bäst lämpad att möta det uppkomna behovet.

Synergieffekter

Regionen har ett regionalt tillväxtuppdrag, vilket innebär nära relationer med näringslivet. Samverkan är väl utvecklad och ger en bra grogrund för att föra dialoger kring företagens kompetensbehov. Regionerna jobbar aktivt med sina innovationssystem på regional nivå, vilket även gör lärosäten till en nära strategisk part. Ett närliggande uppdrag är ansvaret att ta fram länsplaner samt det faktum att man är länets kollektivtrafikmyndighet. Det möjliggör en överblick över transportflöden och invånarnas mobilitet, som kan användas för att se var utbildningar finns och hur invånarna rör sig till och från utbildningar och jobb.

Förstärk regionernas roll inom kompetensförsörjningspolitiken

Regionerna kan och vill göra mer, men då behöver förutsättningarna ges för att hantera det regionala kompetensförsörjningsuppdraget på ett bättre sätt än idag. Uppdraget behöver permanentas och förtydligas ytterligare i förhållande till andra aktörers verksamhet och uppdrag. Såväl privat som offentlig sektor har stora kompetensbrister som hämmar tillväxt och välfärd. Samtidigt väntar en lågkonjunktur runt hörnet, vilket troligen kommer accelerera den pågående strukturomvandlingen. Här finns stor potential att använda den regionala rollen på ett smartare sätt än idag.

Kompetensförsörjning som en del av förordningen för regionalt tillväxtarbete

Uppdraget har i olika former delgetts regionerna genom de mål- och villkorsbeslut som regeringen beslutar om. Den årliga styrningen har en inbyggd kortsiktighet som påverkar genomförandet på ett negativt sätt. Osäkerheten kring uppdragets längd och innehåll gör att man inte vågar anställa och bygga upp egen kompetens inom organisationen. Det hämmar också byggandet av gemensamma hållbara strukturer med andra aktörer, då man inte vet hur mycket kraft och energi som ska investeras i gemensamma satsningar.

För att skapa långsiktighet i uppdraget bör uppdraget skrivas in i förordningen och regionalt tillväxtarbete. Det skulle göra kompetensförsörjning till ett kärnområde inom det regionala utvecklingsarbetet, i linje med den nationella strategin för hållbar regional tillväxt. Det skulle även skapa nya möjligheter att bygga långsiktigt hållbara strukturer, samtidigt som regionens mandat inom området får mer tyngd.

Tydligare uppdrag till samverkande aktörer

En utmaning sedan starten av uppdraget har varit samverkan med andra utpekade aktörer. Regeringen har haft en ambition att regionerna ska samverka med bland annat arbetsförmedlingen, lärosäten och andra myndigheter inom ramen för uppdraget. Samtidigt har de utpekade myndigheterna inte haft motsvarande uppdrag, vilket gör att samverkan ofta blir personberoende snarare än institutionellt förankrad. Ett steg på vägen togs i samband med att förordningen om regionalt tillväxtarbete uppdaterades 2017, men förordningen anger en övergripande samverkan kring det regionala tillväxtarbetet där kompetensförsörjning inte ingår (se ovan).

För att regionerna ska kunna fullgöra sitt uppdrag behöver regeringen ge relevanta statliga myndigheter i uppdrag att samverka med regionerna för att stärka länets kompetensförsörjning.

Nationell samordning kring kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är inget eget politikområde på nationell nivå. Det sträcker sig över tre olika departement och mer än sju olika myndigheter. Uppdelningen gör att styrningen av området blir fragmenterad, där olika initiativ och satsningar inte hänger samman.

Myndigheterna svarar mot olika departement, som i sin tur utvecklar politiken utifrån sitt perspektiv. Detta skapar parallella strukturer och stuprör som hämmar ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete.

Regeringen behöver förbättra den interdepartementala samordningen samt styrningen av de statliga myndigheterna för att skapa förutsättningar för ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete nationellt.

BILAGA 3

Den framtida landsbygdspolitiken

Under de senaste åren har riksdagen fattat ett antal beslut med bäring på landsbygders utvecklingsmöjligheter, såsom den nationella livsmedelsstrategin och en ny landsbygdsproposition. Nu planeras en ny programperiod inom EU och det finns goda möjligheter att skapa en bättre struktur för genomförande av politiken med resurser från EU, nationell, regional och lokal nivå.

Denna PM är framtagen genom samtal och inkomna skrivelser från de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna (regionerna) i syfte att synliggöra de utmaningar och möjligheter man ser kopplat till landsbygdspolitiken. Det råder enighet kring att landsbygdspolitiken bör integreras i den regionala utvecklingspolitiken, vilket nedanstående PM avser förklara.

Sammanfattning

- Landsbygder har särskilda förutsättningar, på samma sätt som tätorter, städer och storstäder. Regional utvecklingspolitik syftar till att skapa förutsättningar för hela territoriet utifrån respektive plats specifika utmaningar och möjligheter. Att ansvaret för landsbygderna idag inte hanteras som övrig utvecklingspolitik hämmar den samlade utvecklingen i länet och riskerar att skapa en polarisering mellan stad och land.
- Den dubblering av uppdrag och roller som görs idag genom att verktyg och uppdrag inom landsbygdsutveckling finns hos länsstyrelserna bör upphöra. Regionerna bör få fullt ansvar för landsbygdsutveckling, så att politikområdet genomförs utifrån regionala och lokala förutsättningar, i enlighet med de regionala utvecklingsstrategierna.
- En stor del av landsbygdspolitiken utgörs idag av EU:s landsbygdsprogram. I arbetet med kommande programperiod bör man i möjligaste mån låta de delar av landsbygdsprogrammet som avser landsbygdsutveckling knytas till det regionala utvecklingsarbetet och de regionala utvecklingsstrategierna, samt skapa koherens med sammanhållningspolitiken och dess förvaltande organ.

Regionbildningen är klar

Från 2019 har samtliga län bildat regioner. Vi har en enhetlig regional nivå i hela landet, med ett lagstadgat ansvar för den territoriella utvecklingen inom länet, innefattandes en mängd olika politikområden såsom kompetensförsörjning, infrastrukturplanering, miljö, kultur och näringslivsutveckling. Uppdraget kännetecknas av en bred "underifrån-process", som engagerar och mobiliserar kommuner, privata aktörer, civilsamhället och sektorsmyndigheter. Den enhetliga regionala nivån skapar nya möjligheter till ett effektivt och samordnat genomförande av den regionala tillväxtpolitiken utefter regionala förutsättningar.

Ansvaret för den territoriella utvecklingen inbegriper även territoriets landsbygder, vilket också adresseras i regionernas utvecklingsstrategier. Landsbygdsutveckling ses inte som ett eget politikområde av regionerna utan som en integrerad del av den regionala utvecklingspolitiken. Samtliga län anger att det i praktiken omöjligt att bedriva det regionala

utvecklingsarbetet utan ett landsbygdsperspektiv, eftersom så stor del av länen består av just landsbygd.

Helhetsansvaret inom den regionala utvecklingspolitiken belyser inomregionala skillnader och synliggör specifika förutsättningar som finns på olika platser inom länet. Landsbygdens glesa strukturer ger andra förutsättningar än stadens täta strukturer. Ibland är glesheten en tillgång, ibland en svårighet att hantera. Poängen är att stad och land hanteras som en helhet inom utvecklingsuppdraget. En näringslivsinsats är en insats riktad mot ett företag oaktat om ett företag är lokaliserat i en tätort eller på landsbygden. Ofta lyfts jordbruks-, livsmedels- och turistföretag fram som typiska för landsbygden men det är viktigt att se hela bredden av företag som är verksamma i många olika branscher.

Den regionala tillväxtpolitiken och landsbygdspolitiken är på många sätt lika. Utmaningen ur ett regionernas perspektiv är hur staten valt att fördela ansvar, roller och ekonomiska verktyg. Samtidigt som regionerna ansvarar för den regionala utvecklingen i länet återfinns en stor del av verktygen och resurserna för landsbygdsutveckling på regional nivå hos länsstyrelsen genom landsbygdsprogrammet. Räknar man in nationella aktörer kan både Tillväxtverket och i viss mån Statens Jordbruksverk adderas till listan av ansvariga myndigheter. I praktiken innebär det att regionerna ansvarar för den regionala utvecklingen, såtillvida det inte rör landsbygden, då är det länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter som har ansvaret. Uppdelningen skapar parallella strukturer och konkurrerande utvecklingsagendor som i slutändan drabbar de företag och organisationer som vill investera och utvecklas i länet. Nuvarande uppdelning i en landsbygdspolitik respektive en utvecklingspolitik riskerar i slutändan att bidra till en ökad polarisering mellan stad och land. Det är en uppdelning av det territoriella ansvaret som hämmar en sammanhållen regional utveckling i länen. En liknande problematik återfinns gällande bredbandsutbyggnaden, där regionerna i egenskap av ansvarig för regional utveckling bör man ansvara för hela processen för bredbandsstödet, innefattande både kartläggning och administration av stödet.¹

Fyra argument för att Landsbygdsutveckling bör integreras i det regionala utvecklingsuppdraget

Regionerna anser att samhällsstrukturer, myndighetsuppdrag och stödsystem bör byggas utifrån ett helhetsperspektiv som utgår från ett differentierat näringsliv i landsbygderna, där den som ska göra investeringar står i fokus när myndighetsstrukturerna byggs upp. Det ska vara lätt att skapa utveckling oavsett var i geografien man befinner sig. Ett långsiktigt hållbart arbete förutsätter att de som av riksdagen är utsedda till regionalt utvecklingsansvariga ges förutsättningar att arbeta med både strategier och medel som gynnar helheten, oavsett om det är stad eller land. För att till fullo kunna ta det ansvar för territoriet som lag och förordning anger behöver regionerna ansvara för de verktyg som dag riktas mot utvecklingsinsatser på Sveriges landsbygder. Nedan återges fyra argument till varför en sådan förflyttning av ansvar gynnar aktörer och invånare i regionerna.

¹ Detta är även uppmärksammat i Post- och telestyrelsens förslag till ny stödordning "Framtida stödinsatser på bredbandsområdet" (17-6893)

1. Enhetligt företrädarskap skapar samordning och effektivitet i genomförandet

Att fortsätta rikta överlappande verktyg till länsstyrelsen försvårar arbetet för både regionen och länsstyrelsen. Den otydlighet som råder syns bland annat i årliga villkorsbeslut och regleringsbrev, som inte har speglade uppdrag avseende hur regionen ska samordna det regionala tillväxtarbetet och hur länsstyrelsen förväntas bidra. Vem som ansvarar, vem som leder arbetet och hur respektive aktör bidrar till den regionala utvecklingen är en pågående och onödig diskussion.

Regionen bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken, så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet. De delar av landsbygdsprogrammet som bland annat berör miljöersättningar bör fortsatt hanteras av länsstyrelsen.

2. Styrning, uppföljning och utvärdering underlättas

Ett helhetsansvar för utvecklingsfrågor skapar en tydligare struktur och bättre återrapporteringar, både gällande hur den regionala utvecklingen ser ut och hur de medel som fördelas utifrån olika finansiella instrument ger effekt på regionens utveckling. Otydligheten idag gör sig bland annat gällande i återrapporteringen av landsbygdsprogrammet, där regionerna uppmanas att återrapportera effekter av programmet, utan att länsstyrelserna har ett motsvarande uppdrag att säkerställa att regionerna får den helhetsbild som länsstyrelsen, som förvaltande myndighet, bedöms ha.² Regionerna har i uppdrag att ta fram en regional utvecklingsstrategi för hela länets territorium, något som bör vara utgångspunkten för alla utvecklingsinsatser som görs. Ett samlat regionalt ansvar underlättar därmed uppföljning och utvärdering och bidrar på så sätt till en bättre kunskapsuppbyggnad kring tillväxt- och utvecklingspolitiken. Samtidigt gör ett helhetsansvar det möjligt att upptäcka områden där insatser faller mellan stolarna, något som är mycket svårare när flera aktörer delar på ansvaret.

3. Det förenklar för aktörer i behov av stöd

En aktör inom besöksnäringen kan idag söka medel hos länsstyrelsen, hos regionen och i vissa fall även hos Tillväxtverket. Samtliga tre finansiärer har olika rapporteringslogik och ibland även olika mål för vad som ska uppnås. Det skapar otydlighet och ökar på den administrativa bördan hos sökanden på ett orimligt sätt. För att underlätta för aktörer i behov av stöd behöver strukturer och system förenklas och förtydligas. Investeringar och satsningar i företagande och utvecklingsprojekt ska inte avgöras av hur väl den sökande känner till de administrativa ansvarsområdena för olika myndigheter och politikområden. Därför är det angeläget att regeringen stödjer en samlad och effektiv förvaltning av medel kopplade till landsbygdsutveckling som går i linje med det regionala utvecklingsuppdraget.

² Exempel på insatser där det regionala utvecklingsarbetet överlappar/konkurrerar med insatser inom landsbygdsprogrammet: Stöd till service och fritid på landsbygden, stöd till bredband, stöd till infrastruktur för rekreation och turism, stöd till förädling av jordbruksprodukter (livsmedelsindustri, småskalig lokal matproduktion), Stöd till gårdsbaserad verksamhet inom livsmedel (gårdsbutiker, caféer), medel riktade till hembygdsgårdar (kulturarv), medel riktade till samarbeten inom landsbygdsturism, medel riktade till småskalig traditionell matkultur, stöd till småskalig infrastruktur (mindre vägar, pendlarparkeringar, broar, bryggor mm), projekt som rör integration, lokalt ledd utveckling, startstöd till unga företagare.

4. Demokratin stärks

Det finns idag folkvalda regionala parlament med ansvar för den regionala utvecklingen i varje län. Landsbygdsutveckling och landsbygdspolitik i stort grundas på politiska vägval, vilket också görs bäst av politiska församlingar med kännedom om sin landsbygds förutsättningar. Det är därmed principiellt viktigt ur ett demokratiskt perspektiv att det regionala parlamentet har mandat och verktyg att påverka hela regionens utveckling, inkluderat landsbygder. Områden såsom service, innovation, näringsliv, turism, kompetensförsörjning och kultur ligger under regionernas ansvar och bör göra så oavsett vilken del av territoriet som avses.

Att decentralisera ansvaret för landsbygdspolitiken och integrera den i det regionala utvecklingsarbetet ger medborgarna möjlighet att utkräva ansvar från sina politiska företrädare på regional nivå. Politiska partier kan gå till val och få stå till svars för den politik man för i sina landsbygder, samtidigt som medborgarnas möjlighet att påverka och utöva lokalt inflytande ökar.

Regionernas roll i det framtida landsbygdsprogrammet

Att landsbygdsprogrammet inte längre väntas ingå i samma förordning som övriga struktur- och investeringsfonder är beklagligt. Huruvida förordningen är gemensam eller ej är en försvårande faktor. Det finns dock en större problematik på regional nivå, där det finns flera olika förvaltande myndigheter för de finansieringsverktyg som förväntas samordnas så resurseffektivt som möjligt. Landsbygdsutveckling genom dagens landsbygdsprogram bygger inte på regionala förutsättningar och målsättningar, utan bygger på övergripande mål i EU2020-strategin och fondgemensamma tematiska mål. Detta i kombination med länsstyrelsens ansvar gjorde att landsbygdsprogrammet hamnade "vid sidan om" övriga struktur- och investeringsfonder och är till stora delar frikopplat från det övriga regionala utvecklingsarbetet.

Regionernas roll behöver stärkas

Ett sätt att skapa förutsättningar för ett mer effektivt genomförande av landsbygdsprogrammet är att tydligt kopplagenomförandet till den regionala utvecklingspolitiken genom den kommande nationella strategin för hållbar regional tillväxt, för att på så vis på strategisk nivå knyta samman programmets insatser med övriga utvecklingsinsatser som görs genom struktur- och investeringsfonder samt nationella och regionala satsningar. Regionerna och den regionala utvecklingsstrategin bör pekas ut i den nationella strategiska planen för jordbrukspolitiken som regeringskansliet nu håller på att ta fram. De sakområden som bedöms innefattas i det regionala utvecklingsansvaret ska hanteras av regionerna; de områden som ligger nära jordbrukspolitiken och de miljö- och miljöskyddsuppdrag länsstyrelserna har ska fortsätta hanteras av länsstyrelserna. Det skulle stödja en sammanhållen och effektiv förvaltning av medel kopplat till landsbygdsutveckling som går i linje med det regionala utvecklingsuppdraget.

En ytterligare förenklingåtgärd är att tydliggöra roller och ansvar gällande förvaltning. Regeringen bör besluta om att samla alla fonder med bäring på den regionala utvecklingspolitiken på en och samma förvaltande myndighet.

Regionerna skulle kunna ta ett större ansvar för LEADER-programmen, förutsatt att det ges mandat och förutsättningar att påverka dess utformning samt möjlighet att ge relevant stöd i genomförandet. Regionerna menar att de utmaningar som idag finns kring LEADER på många sätt kan lösas genom ett tydligare regionalt och lokalt ägande. Ett program som i grunden handlar om att bygga lokal kapacitet och utvecklingskraft behöver inte förvaltas av en nationell myndighet. En central administration och likriktning av tolkningar är viktigt för insatser som ska vara lika i hela landet, men inte för de insatser som kräver ett stort mått av lokal anpassning.